

ombudsman

už 20 let pomáháme bez rozdílu

Č. j.: KVOP-17060/2020/S

Zpráva veřejného ochránce práv o činnosti za I. čtvrtletí roku 2020

Podle § 24 odst. 1 písm. a) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, informuji Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky o své činnosti.

Zpráva veřejného ochránce práv.....	1
o činnosti za I. čtvrtletí roku 2020	1
A. Činnost ochránce v číslech	3
B. Volba veřejného ochránce práv	4
C. Veřejná správa	5
C.1 Propouštění osob z ochranného léčení v ústavní formě (sp. zn. 7781/2018/VOP)	5
C.2 Výjimka z emisních limitů pro Elektrárnu Chvaletice (sp. zn. 5689/2019/VOP)	5
C.3 Daňová exekuce nároku na doplatek mzdy (sp. zn. 3003/2017/VOP)	6
C.4 Kontakt dětí s rodiči po jejich umístění do náhradní péče (sp. zn. 6950/2018/VOP)	6
C.5 Komunikace zdravotní pojišťovny s pojištěncem (sp. zn. 3330/2016/VOP)	7
C.6 Vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání (sp. zn. 3750/2019/VOP)	8
C.7 Dluhy nemohou být důvodem odmítnutí poručnictví (sp. zn. 15/2020/SZD)	9
D. Dohled nad omezováním osobní svobody a sledování vyhoštění.....	10
D.1 Systematické návštěvy a sledování vyhoštění.....	10
D.2 Konference, kulaté stoly a školení.....	10
D.3 Odborný seminář věnovaný zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc.....	10
D.4 Činnost národního preventivního mechanismu v době pandemie COVID-19	11
E. Ochrana před diskriminací.....	12
E.1 Nenávistné projevy na internetu (sp. zn. 67/2018/DIS).....	12
E.2 Vyloučení zaměstnanců na mateřské a rodičovské dovolené z některých benefitů (sp. zn. 5973/2019/VOP)	12
E.3 Česká obchodní inspekce kontrolovala možnou diskriminaci v pražských hudebních klubech (sp. zn. 21/2017/VOP).....	13
E.4 Obecní bydlení z pohledu práva na rovné zacházení a role obcí při řešení bytové nouze (sp. zn. 69/2019/DIS)	13
E.5 Zásadní pracovní jednání	14
E.6 Osvěta.....	14
E.7 Konference, kulaté stoly a školení.....	14
F. Sledování práv lidí se zdravotním postižením	16
F.1 Výzkumy a doporučení	16
F.2 Mezinárodní spolupráce	17
F.3 Konference, kulaté stoly a školení.....	17

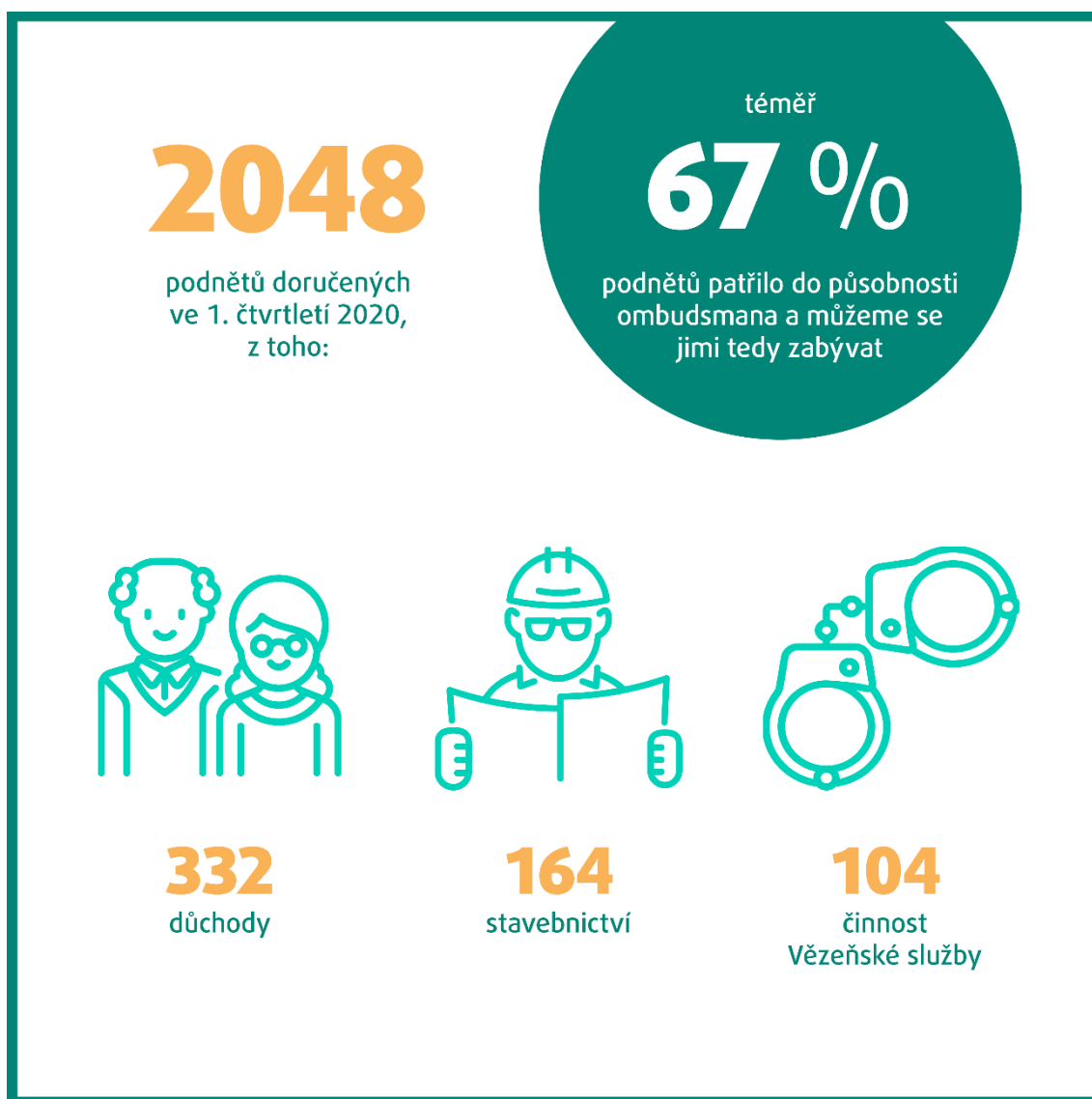
A. Činnost ochránce v číslech

V 1. čtvrtletí 2020 jsme obdrželi celkem **2048** podnětů (o 130 méně než loni ve stejném období). Podíl podnětů v působnosti (**66,79 %**) se drží lehce pod průměrem roku 2019 (71 %). Nejvíce podnětů se tradičně týkalo sociálního zabezpečení – zejména důchodů a dávek (332), staveb (164) a činnosti Vězeňské služby (104).

V **79** podnětech lidé namítli nerovné zacházení, z toho v **50** případech z důvodů zakázaných antidiskriminačním zákonem. V **21** případech jsme také poskytli informace a analýzy týkající se diskriminace mezinárodním subjektům či vnitrostátním orgánům.

Navštívili jsme **3 zařízení**. Sledovali jsme **1 vyhoštění** cizinců a prostudovali **1898** rozhodnutí o vyhoštění.

Počty podnětů ilustruje následující obrázek:

B. Volba veřejného ochránce práv

Dne 12. února 2020 byl Poslaneckou sněmovnou zvolen veřejným ochráncem práv **JUDr. Stanislav Křeček**. Složením slibu do rukou místopředsedy Poslanecké sněmovny se dne **19. února 2020 ujal funkce**. Nahradil tak Mgr. Annu Šabatovou, Ph.D., jejíž šestiletý mandát skončil.

Dne 24. února 2020 využil ochránce svého oprávnění podle ustanovení § 2 odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv a pověřil svou zástupkyni Mgr. Moniku Šimůnkovou výkonem části působnosti ochránce. Současně si vyhradil působnost v konkrétních případech, které určí.

Ochránce si ponechal působnost například v oblasti sociálního zabezpečení, stavebního práva, ochrany životního prostředí, ochrany spotřebitele či rovného zacházení a ochrany před diskriminací. Své zástupkyni svěřil působnost například v oblasti ochrany práv dětí, práce a zaměstnanosti, cizineckou problematiku, a dále též agendy dohledu nad místy, kde se nacházejí osoby omezené na svobodě a ochranu práv osob se zdravotním postižením.

Podrobnější informace o rozdělení působnosti lze nalézt na webových stránkách ochránce ([zde](#)).

C. Veřejná správa

Již od roku 2001 ochránce chrání osoby před nezákonným či jinak nesprávným jednáním nebo nečinností správních úřadů. Má právo nahlížet do spisů, žádat úřady o vysvětlení a může vést místní šetření. Zjistí-li pochybení úřadu, doporučuje opatření k nápravě, rozhodnutí úřadu nemůže zrušit ani nahradit.

C.1 Propouštění osob z ochranného léčení v ústavní formě (sp. zn. [7781/2018/VOP](#))

Rozhodne-li soud usnesením o propuštění osoby z ochranného léčení, měl by důsledně dbát na plynulost dalšího postupu soudu. Jakmile usnesení nabude právní moci, je třeba neprodleně vyhotovit příkaz k propuštění a doručit ho psychiatrické nemocnici.

Psychiatrická nemocnice informovala bývalou ochránkyni o problematických průtazích při propuštění osob z ochranného léčení v ústavní formě. Upozorňovala na omezení svobody bez zákonného důvodu a na problémy s hrazením pobytu zdravotními pojišťovnami. Uvedla příklad pacienta, u kterého došlo k doručení usnesení soudu a příkazu k propuštění psychiatrické nemocnici až po 5 pracovních dnech od nabytí právní moci usnesení (včetně víkendů po 9 dnech).

Ochránkyně oslovila soud, do jehož obvodu patří psychiatrická nemocnice, a požádala o prověrku všech spisů za 2018, kdy soud rozhodoval o propuštění osoby z ochranného léčení. Místopředseda soudu pro trestní úsek shledal na základě prověrky průtahy téměř v polovině případů. Upozornil proto soudce a vyšší soudní úředníky na nutnost věnovat propuštění osob zvýšenou pozornost a postupovat obdobně jako ve vazebních věcech. Vedoucím trestních kanceláří uložil, aby každý spis týkající se propuštění z ústavní léčby měli uložený zvlášť mimo jiné spisy a neustále sledovali plynulost vyřizování. Po půl roce od přijatých opatření nás místopředseda soudu informoval, že v současné době již nedochází k žádným průtahům.

C.2 Výjimka z emisních limitů pro Elektrárnu Chvaletice (sp. zn. [5689/2019/VOP](#))

Provozovatel chvaletické elektrárny získal na základě rozhodnutí Krajského úřadu Pardubického kraje výjimku z budoucích emisních limitů pro rtuť a oxidy dusíku. Bývalá ochránkyně se o této skutečnosti dozvěděla z médií a následně se rozhodla z vlastní iniciativy prověřit, zda úřad při udělování výjimky nepochybil, neboť šlo o rozhodnutí, které vzhledem k probíhajícím klimatickým změnám vyvolalo mezi veřejností kontroverze. Z tohoto důvodu se ochránkyně rozhodla věc prověřit, a to i přesto, že rozhodnutí krajského úřadu nebylo pravomocné (odvolalo se několik účastníků řízení).

Své šetření zaměřila na několik problematických aspektů rozhodnutí, jako bylo například nesprávné stanovení denního limitu pro oxidy dusíku, nebo také skutečnost, že úřad udělil výjimku i přesto, že hodnocení výjimky pro emise rtuti podle příslušné metodiky ministerstva bylo výrazně negativní. Ochránkyně se v rámci šetření zaměřila také na procesní pochybení krajského úřadu, spočívající v tom, že účastníkům řízení nebylo umožněno vyjádřit se k pokladům, které žadatel doplnil po podání žádosti.

V průběhu šetření došlo k tomu, že nadřízené Ministerstvo životního prostředí zrušilo rozhodnutí krajského úřadu o udělení výjimky. Důvody pro zrušení rozhodnutí se téměř shodovaly s dílčími otázkami, na něž ochránkyně zaměřila své šetření. Ve věci navíc došlo k vyslovení podjatosti krajského úřadu a ministerstvo proto pověřilo novým projednáním a rozhodnutím celé věci Krajský úřad Olomouckého kraje.

Ve zprávě o šetření poté ochránkyně konstatovala naplnění cíle šetření, jímž bylo zrušení nezákonného rozhodnutí o výjimce. Ochránkyně však zprávu o šetření pojala také jako apel na osoby, které jsou odpovědné za naplňování energeticko-klimatické politiky státu (tj. zejména ministři životního prostředí a také průmyslu a obchodu).

C.3 Daňová exekuce nároku na doplatek mzdy (sp. zn. [3003/2017/VOP](#))

 Správce daně nemůže daňovému subjektu odmítnout vrácení vymožených prostředků, které exekuci vůbec nemohou podléhat, s odůvodněním, že u daňového subjektu eviduje daňový nedoplatek.

Stěžovatel vyhrál soudní spor s bývalým zaměstnavatelem, kterému soud uložil zaplatit stěžovateli zpětně odpracované přesčasy. Stěžovatel však doplatek mzdy neobdržel, neboť finanční úřad postihl přiznaný nárok v celém rozsahu daňovou exekucí příkázáním jiné peněžité pohledávky. Nárok na doplatek mzdy je však postižitelný výhradně srážkami ze mzdy, u kterých je třeba vypočítat za jednotlivé měsíce tzv. nezabavitelnou částku. Finanční úřad na základě šetření tehdejšího zástupce veřejné ochránkyně práv zastavil daňovou exekuci a přiznal stěžovateli úrok za své neoprávněné jednání. Vymožený doplatek mzdy ani úrok však stěžovatel neobdržel, neboť finanční úřad tyto peníze započítal na nedoplatek stěžovatele na dani z příjmů.

Zabývali jsme se proto otázkou, zda si správce daně může ponechat vymožené prostředky, které vůbec exekuci nepodléhají. Máme za to, že správce daně nemůže odmítnout vrácení vymožených prostředků s odůvodněním, že u daňového subjektu eviduje nedoplatek. Na základě šetření ochránce Generální finanční ředitelství změnilo právní názor a uložilo správci daně, aby zajistil podklady pro výpočet tzv. nezabavitelných částek mzdy za jednotlivé měsíce. Správce daně zjistil, že u stěžovatele v dotčených letech již prováděl exekuci soudní exekutor a stěžovatel tak již dostal vyplacené nezabavitelné částky. Na základě poznatků z tohoto případu byla z naší strany též uplatněna připomínka k novele daňového řádu, které Ministerstvo financí vyhovělo. Nově by mělo být v daňovém řádu pravidlo, že správce daně vždy automaticky vrátí vymožené prostředky, které exekuci vůbec podléhat nemohly.

C.4 Kontakt dětí s rodiči po jejich umístění do náhradní péče (sp. zn. [6950/2018/VOP](#))

 Ačkoli mají rodiče právo na kontakt se svými dětmi i po jejich umístění do náhradní péče, soud může kontakt omezit či zakázat. Je-li to v konkrétním případě důvodné a žádoucí (v zájmu dítěte), musí orgán sociálně-právní ochrany dítěte dát k takovému zásahu soudu podnět či doporučení opírající se o svá zjištění a zkušenosti s rodinou.

Na bývalou ochránkyni se obrátili rodiče dvou dětí (chlapec 9, dívka 4), které jim byly z důvodu nevhodného výchovného přístupu a zanedbávání odebrány z péče a svěřeny do pěstounské péče mateřské babičky. Jednalo se o pokračování případu šetřeného již v roce 2013, tehdy byl v rodině pouze chlapec, ale už tehdy rodiče nevládali plnit své rodičovské povinnosti.

Rodiče byli znalecky vyšetřeni, přičemž posudky nevyšly příliš dobře, šlo-li o strukturu jejich osobností a výchovné předpoklady. Od počátku neměli určený kontakt se svými dětmi, a protože vztahy s mateřskou babičkou i dědečkem neměli dobré, své děti vůbec nevidali.

Ochránkyně zjistila, že orgán sociálně-právní ochrany dítěte (dále též „OSPOD“) věděl, že rodiče a prarodiče nebudou schopni se na styku s dětmi dohodnout, přesto ponechal jeho úpravu na nich. Přitom z pohledu pěstounů hrozilo, že rodiče mohli kdykoli přijít do pěstounčiny domácnosti a dožadovat se kontaktu s dětmi, na což měli právní nárok. A pokud by tak rodiče skutečně učinili, velmi pravděpodobně by způsobili další rozvrat rodinných vztahů, což by opět negativně ovlivnilo i děti. Rodiče zase nevěděli, zda a kdy mohou za dětmi přijít, proto nikdy nepřišli a opakovaně podávali soudu návrhy na předběžnou úpravu poměrů. Důsledkem této nejistoty na obou stranách bylo, že se děti a rodiče od Vánoc 2017 až do začátku května 2018, tj. po dobu čtyř a půl měsíců, vůbec neviděli.

Po vydání zprávy o šetření úřad ochránkyni ujistil, že se sociální pracovníci do budoucna zaměří na individuálnější práci, jde-li o posuzování (a vůbec vnímání) kontaktu dětí s rodiči, z jejichž péče byly odňaty, a budou aktivnější, jde-li o iniciaci soudní úpravy kontaktu.

C.5 Komunikace zdravotní pojišťovny s pojištěncem (sp. zn. [3330/2016/VOP](#))

Stěžovatel si u ochránkyně stěžoval na nevstřícnost a špatnou komunikaci ze strany zdravotní pojišťovny. Stěžovatel se dostal při samostatné výdělečné činnosti do finančních potíží a od roku 2011 neplatil zálohy na pojistné na zdravotní pojištění. Vznikl mu dluh na pojistném a narůstalo penále. Z vyúčtování pojistného ani z dalších písemností, které každý rok obdržel, nepoznal, že zdravotní pojišťovna přesunula a použila jím placené zálohy na pojistné ze samostatně výdělečné činnosti na úhradu staršího dlužného pojistného. Placenými zálohami zdravotní pojišťovna umořovala dluh na starším pojistném. V roce 2016 navštívil stěžovatel zdravotní pojišťovnu, aby urovnal jednou provždy své dlužné závazky. Přestože se domníval, že po návštěvě pojišťovny všechno doplatil, obdržel od zdravotní pojišťovny nové oznámení o dluhu na pojistném. Namítal, že ho zdravotní pojišťovna nedostatečně a nesrozumitelně informovala o aktuální výši dluhu na pojistném. Nemohl tak dluh řádně uhradit v době, kdy už měl k dispozici dostatek financí. V důsledku toho také neuspěl se žádostí o prominutí penále.

Ochránkyně šetřením dospěla k závěru, že zdravotní pojišťovna pochybila tím, že v rozporu se zákonem o pojistném na veřejné zdravotní pojištění stěžovateli v některých případech řádně neoznámila provedenou změnu pořadí plateb na pojistné. Porušila tím současné principy dobré správy – princip předvídatelnosti, přesvědčivosti a vstřícnosti. Některé přehledy plateb rovněž neobsahovaly jednoznačnou informaci o aktuálním stavu plateb pojistného (a penále).

Zdravotní pojišťovna, která není v rovném postavení s pojištěncem, by mu měla poskytovat přiměřené informace o zjištěných skutečnostech a o jeho povinnostech vůči ní, informovat o svém postupu tak, aby se v něm adresát plně orientoval. Zdravotní pojišťovna by se měla snažit podávat přesné aktuální informace tak, aby nikoho neuvedla v omyl. Naplnění principu přesvědčivosti napomůže, pokud jsou úřední dokumenty psány jednoduchým a jasným jazykem, aby jim adresáti snadno rozuměli, a pokud jsou sdělení přehledná, srozumitelná a jednoznačná.

Zdravotní pojišťovna přijala opatření k nápravě až po vydání závěrečného stanoviska ochránkyně. Generální ředitel zdravotní pojišťovny nás informoval, že v rámci rozvoje svého informačního systému připojí k zasílaným vyúčtováním a podle povahy k dalším písemnostem adresovaným plátcům pojistného samostatný přehled o stavu neuhrazených závazků vůči zdravotní pojišťovně k aktuálnímu datu. Současně zdravotní pojišťovna zaslala stěžovateli informaci o aktuálním stavu pojistného účtu, aby mohl případně dořešit své stávající závazky vůči zdravotní pojišťovně.

C.6 Vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání (sp. zn. [3750/2019/VOP](#))

Úřad práce nesmí opomenout posoudit proporcionalitu mezi závažností porušení zákonné povinnosti uchazečem a důsledkem spočívajícím v jeho vyřazení z evidence. Vyřazení by tedy mělo odpovídat závažnosti porušení zákonné povinnosti uchazečem.

Stěžovatelka byla dne 9. 5. 2018 ošetřena u lékaře. Podle zákona byla povinna úřadu práce oznámit, že není dočasně schopna plnit povinnosti uchazeče o zaměstnání z důvodu nemoci, v den vydání potvrzení od lékaře, tedy 9. 5. 2018. Stěžovatelka uvedenou skutečnost oznámila úřadu práce 10. 5. 2018, tedy o jeden den později. Uvedla, že nemá doma ani telefon ani internet a její aktuální zdravotní stav jí neumožňoval splnit povinnost ihned v den vydání potvrzení od lékaře. Úřad práce ji pro nesplnění její zákonné oznamovací povinnosti bez vážných důvodů vyřadil z evidence, což v odvolacím řízení potvrdilo i Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Bývalá ochránkyně ve zprávě o šetření upozornila, že Nejvyšší správní soud oproti výkladu správních orgánů akcentuje i přiměřenost, resp. proporcionalitu mezi důsledky vyřazení z evidence a závažností porušení povinnosti ze strany uchazeče o zaměstnání. Posuzování této proporcionality musí správní orgány promítnout do pojmu vážný důvod.

Ochránkyně kritérium přiměřenosti blíže vysvětlila na nedávném rozhodnutí Nejvyššího správního soudu (sp. zn. 3 Ads 349/2017). Závěry z tohoto rozhodnutí lze vztáhnout na případ porušení kterékoliv zákonné povinnosti uchazeče o zaměstnání, tedy nejen povinnosti dostavit se na úřad práce ve stanoveném termínu, ale např. i výše uvedené oznamovací povinnosti stěžovatelky. Vyřazení stěžovatelky z evidence neodpovídá nízké míře porušení její povinnosti, a proto ho lze považovat za nepřiměřené. Zcela minimální míru porušení povinnosti stěžovatelkou, jež svou oznamovací povinnost namísto dne 9. 5. splnila dne 10. 5., její dosavadní chování a řádné plnění povinností měly správní orgány promítnout do interpretace pojmu „vážný důvod“ a tyto skutečnosti posoudit jako důvody hodné zvláštního zřetele. Není sporu o tom, že stěžovatelka nesplnila svou povinnost včas,

její pochybení však nenese žádné znaky účelového vyhýbání se povinností a není přiměřené tvrdosti sankce, jež následovala.

Ministryně práce a sociálních věcí se s výše uvedenou argumentací ztotožnila a i přes zamítavé stanovisko rozkladové komise rozhodnutí o vyřazení stěžovatelky z evidence v přezkumném řízení zrušila.

C.7 Dluhy nemohou být důvodem odmítnutí poručnictví (sp. zn. [15/2020/SZD](#))

 Ústavní soud potvrdil, že při rozhodování o poručnictví nelze trestat za „hříchy z mládí“ a zrušil rozhodnutí městského a krajského soudu, které odmítly jmenovat poručnicí ženu, v jejíž láskyplné péči chlapec dlouhodobě žije.

Stěžovatelka pečuje o desetiletého chlapce se sluchovým postižením, poruchou pozornosti a mentálním postižením téměř od jeho narození. Péči ale výrazně ztěžuje fakt, že není chlapcovým zákonným zástupcem. Nemůže tak za něj jednat např. v otázkách školního vzdělávání, udělovat souhlas s poskytnutím zdravotní služby apod. Usilovala tedy o jmenování poručnicí chlapce. Městský soud v Brně i Krajský soud v Brně jí však nevyhověly s tím, že i když je bezúhonná a výchovně způsobilá, o chlapce pečlivě a s láskou pečuje, není pro funkci poručníka vhodná a nezaručuje, že je schopna vykonávat poručnictví v souladu se zájmem dítěte. Důvodem byly podle soudu problémy s hospodařením s financemi, protože stěžovatelka měla s manželem dluhy ve výši více než 300 000 Kč vymáhaných exekutorem. Stěžovatelka s rozhodnutím soudů nesouhlasila a obrátila se na Ústavní soud. Poukázala mj. i na pochybení stávajícího poručníka, Statutárního města Brna, které v roce 2019 šetřením zjistila bývalá ochránkyně.

Ústavní soud v tomto řízení požádal zástupkyni ochránce, aby se stala kolizní opatrovnictví chlapce z důvodu ochrany jeho zájmů, čemuž vyhověla. Ve svém vyjádření pro Ústavní soud zdůraznila, že chlapec z důvodu svého postižení vyžaduje zvláštní péči, které se mu dostává právě od stěžovatelky. Upozornila také, že stěžovatelka k dluhům přistupuje zodpovědně, splácí je a vzdělává se v oblasti finanční gramotnosti. Rodina se osvědčila v rámci projektu dostupného bydlení a na základě toho jí město Brno přidělilo obecní byt. Navrhla proto Ústavnímu soudu, aby zohlednil nejlepší zájem dítěte a stížnosti vyhověl.

Ústavní soud dospěl k závěru, že rozhodnutí Městského soudu v Brně i Krajského soudu v Brně o nezpůsobilosti vykonávat poručnictví kvůli dluhům odporují Listině základních práv a svobod a Úmluvě o právech dítěte. Dluhy mohou být důvodem nejmenování poručníkem pouze tehdy, pokud se přihlíží ke všem okolnostem případu, k původu dluhů a postoji dlužníka k nim a rovněž k případným dopadům rozhodnutí na dítě. Nic takového soudy nezohlednily. Ústavní soud současně konstatoval, že se stěžovatelka intenzivně snaží dluhy splácet a že tyto dluhy nnesvědčí o jejím možném minulém sociálně rizikovém jednání (např. gamblerství, alkoholismus, drogová závislost či neplacení výživného), u něhož je třeba posuzovat způsobilost k výkonu poručnictví zvláště pečlivě. Ústavní soud však zároveň podotýká, že ani takový dluh by automaticky nevyklučoval způsobilost k výkonu funkce poručníka.

D. Dohled nad omezováním osobní svobody a sledování vyhoštění

Od roku 2006 je ochránce národním preventivním mechanismem podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Systematicky navštěvuje zařízení pro osoby omezené na svobodě z moci úřední i v důsledku závislosti na poskytované péči. Svá zjištění a doporučení zobecňuje v souhrnných zprávách z návštěv a formuluje standardy zacházení. Předkládá je samotným zařízením a jejich zřizovatelům a systémová doporučení ústředním orgánům státní správy. Od roku 2011 ochránce rovněž sleduje zajištění cizinců a výkon správního vyhoštění.

D.1 Systematické návštěvy a sledování vyhoštění

Navštívili jsme **3 zařízení** a provedli **1 sledování** trestu vyhoštění, a to z Vazební věznice Praha Ruzyně na Letiště Václava Havla v Praze.

Další plánované návštěvy jsme nerealizovali s ohledem na opatření přijatá v souvislosti s onemocněním COVID-19 (viz níže, kapitola D.4).

Pokračovali jsme v sérii návštěv zaměřených na zařízení sociálních služeb – **domovy se zvláštním režimem poskytující péči osobám se sníženou soběstačností z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislosti na návykových látkách**. Navštívili jsme domov se zvláštním režimem Oáza pokoje ve Frýdku-Místku a Domov se zvláštním režimem Terezín.

Navštívili jsme **zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy**, a to Diagnostický ústav a Středisko výchovné péče na Praze 4. Soustředili jsme se na péči, která je poskytována dětem se závislostmi.

D.2 Konference, kulaté stoly a školení

Na [tiskové konferenci](#) jsme prezentovali [zprávu z návštěv domovů pro osoby se zdravotním postižením](#). Zpráva poukazuje na skutečnost, že zařízení mají stále charakter ústavů a nepřipomínají normální domov. Lidem zde žijícím se nedostává potřebné podpory k udržení a rozvíjení schopností a dovedností, mnohdy se naopak prohlubuje jejich závislost na péči. Upozorňujeme také na to, že transformace sociálních služeb se téměř zastavila a přestala být společenským a politickým tématem. Proto ve zprávě požadujeme přijetí adekvátních opatření od Ministerstva práce a sociálních věcí.

D.3 Odborný seminář věnovaný zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc

V Brně jsme uspořádali odborný seminář pro pracovníky, kteří působí v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo s těmito zařízeními spolupracují. Zprostředkovali jsme jim naše poznatky ze systematických návštěv těchto zařízení, které jsme prezentovali ve [zprávě](#) vydané v loňském roce. Připravujeme další seminář na toto téma v Praze.

D.4 Činnost národního preventivního mechanismu v době pandemie COVID-19

S ohledem na princip „do no harm“ jsme **dočasně pozastavili provádění systematických návštěv zařízení**. I přesto stále zjišťujeme potřebné informace o přijatých opatřeních a možných zásazích do práv osob omezených na svobodě nebo závislých na péči. Komunikujeme tak například s Vězeňskou službou České republiky, Asociací poskytovatelů sociálních služeb nebo Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra.

Vydali jsme [tiskovou zprávu](#), ve které jsme poděkovali pracovníkům v sociálních službách za odváděnou práci, ale také jsme poukázali na potřeby lidí závislých na péči. [Upozornili jsme na rizika](#), která v době pandemie vyplývají z povahy neregistrovaných zařízení sociálních služeb. Také jsme [upozornili na to](#), že ve školských zařízeních by nemělo docházet k plošnému zákazu návštěv.

Hledáme další možné způsoby monitoringu tak, abychom plnili své poslání a chránili osoby před špatným zacházením. Jsme zapojeni do mezinárodní sítě a sdílíme informace a postupy s jinými národními preventivními mechanismy. Rovněž jsme [prezentovali](#) doporučení Evropského výboru pro zabránění mučení (CPT) a Podvýboru OSN pro prevenci mučení (SPT).

E. Ochrana před diskriminací

V roce 2009 byl ochránce pověřen rolí národního tělesa pro rovné zacházení a ochrany před diskriminací (*equality body*) v souladu s právem Evropské unie. Přispívá tedy k prosazování práva na rovné zacházení se všemi osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, národnost, pohlaví, sexuální orientaci, věk, zdravotní postižení, náboženské vyznání, víru nebo světový názor. Za tím účelem poskytuje pomoc obětem diskriminace, provádí výzkum, zveřejňuje zprávy a vydává doporučení k otázkám souvisejícím s diskriminací a zajišťuje výměnu dostupných informací s příslušnými evropskými subjekty.

Od ledna 2018 ochránce pomáhá také cizincům - občanům Evropské unie, kteří žijí nebo pracují v České republice. Poskytuje jim informace o jejich právech a pomoc při podezření na diskriminaci z důvodu státní příslušnosti. Při tom spolupracuje se zahraničními orgány, které mají obdobné poslání vůči českým státním příslušníkům.

E.1 Nenávistné projevy na internetu (sp. zn. [67/2018/DIS](#))

Útočné slovní projevy, které podněcují či šíří nenávist vůči určité skupině osob nebo jednotlivci, jsou neblahým fenoménem dnešní doby, s nímž je možné se asi nejčastěji setkat v online podobě v nejrůznějších diskusních fórech a v komentářích na sociálních sítích.

Bývalá ochránkyně se v posledních několika letech na problematiku, kterou považuje za mimořádně závažnou, blíže zaměřila. Komunikovala s odpovědnými státními orgány i neziskovým sektorem, pořádala osvětové akce i pracovní jednání týkající se tématu. Na základě shromážděných informací a poznatků se jako završení svých aktivit rozhodla vydat dle § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv soubor doporučení, o nichž se domnívá, že mohou přispět ke zlepšení situace na poli předcházení nenávistným projevům a jejich potírání. Doporučení adresovala Ministerstvu vnitra, Ministerstvu spravedlnosti, Nejvyššímu státnímu zastupitelství, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, Policejnímu prezidiu České republiky, Nejvyššímu soudu, Unii státních zástupců, Soudcovské unii, Justiční akademii, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Grantové agentuře České republiky a Technologické agentuře České republiky.

E.2 Vyloučení zaměstnanců na mateřské a rodičovské dovolené z některých benefitů (sp. zn. [5973/2019/VOP](#))

Při odměňování zaměstnanců musí zaměstnavatel dodržet zákaz diskriminace. Za odměňování se považuje i poskytování zaměstnaneckých benefitů, které zaměstnavatel svým zaměstnancům přiznává dobrovolně nad rámec povinností uložených zákoníkem práce.

Stěžovatelka se na nás obrátila s dotazem, zda zaměstnavatel může z benefitů, které nad rámec zákoníku práce poskytuje svým zaměstnancům, vyloučit zaměstnance čerpající mateřskou dovolenou a rodičovskou dovolenou. Stěžovatelka poukázala na rozhodnutí Evropského soudního dvora v případě Lewen, podle kterého postup zaměstnavatele může být v některých případech diskriminační.

Podle bývalé ochránkyně zaměstnavatel zásadně může navázat poskytování benefitů na výkon práce. Pokud se však zaměstnavatel rozhodne takto postupovat (tedy z čerpání benefitů vyloučit zaměstnance na mateřské či rodičovské dovolené), musí jednat stejně se zaměstnanci, kteří se nacházejí ve srovnatelné situaci (např. dlouhodobě nemocní zaměstnanci, zaměstnanci čerpající neplacené volno).

E.3 Česká obchodní inspekce kontrolovala možnou diskriminaci v pražských hudebních klubech (sp. zn. [21/2017/VOP](#))

Bývalá ochránkyně se možnou diskriminací v pražských hudebních klubech rozhodla zabývat na základě dvou podání, ve kterých stěžovatelé namítali, že jim byl do klubů odepřen vstup z důvodu jejich etnicity. V konkrétních případech se však diskriminací nebylo možné blíže zabývat, stěžovatelé svá tvrzení neměli jak podložit. Po shromáždění informací od neziskových organizací a z veřejně přístupných zdrojů (např. stránky klubů) ochránkyně vytypovala 3 kluby, ve kterých by mohlo k diskriminaci docházet, a požádala Českou obchodní inspekci (dále též jen „ČOI“) o provedení kontroly v těchto klubech. Se zástupci ČOI ochránkyně rovněž řešila nejhodnější způsob kontroly.

Vzhledem k organizační náročnosti kontroly klubů se zapojením přizvaných osob v roli figurantů ČOI žádosti ochránkyně nevyhověla. Po opakovaných výzvách ČOI v rámci úkonů předcházejících kontrole monitorovala situaci v okolí klubů a nezjistila, že by některý z návštěvníků byl kvůli své etnicitě znevýhodněn. Tento postup ochránkyně nerozporovala (i když kontrola je pro zjištění praxe klubů vhodnější, ochránkyně uznala, že její vykonání bylo náročnější), jako pochybení však shledala to, kdy ČOI začala konat, tedy že k prověření namítané diskriminace došlo dlouho poté, co mělo k tvrzené diskriminaci dojít – kontrola měla proběhnout ve chvíli, kdy pravděpodobnost zjištění nezákonného jednání a riziko jeho opakování byly nejvyšší.

Ředitel inspektorátu pochybení uznal a přislíbil, že se situací v klubech bude ČOI nadále zabývat.

E.4 Obecní bydlení z pohledu práva na rovné zacházení a role obcí při řešení bytové nouze (sp. zn. [69/2019/DIS](#))

Bytová nouze a nedostupnost bydlení se v poslední době dostává do popředí veřejného zájmu. To odráží skutečnost, že přístup k samostatnému a důstojnému bydlení je čím dál těžší pro stále širší vrstvy obyvatel. Zvláště ve větších městech se v souvislosti s růstem nájmu a cen nemovitostí bytová nouze již zdaleka nedotýká jen těch nejchudších. Bydlení je přitom základní životní potřeba. Bez dostupného kvalitního bydlení mají lidé horší přístup ke všem dalším statkům od zdravotní péče přes vzdělávání po pracovní uplatnění.

V roce 2010 vydal ochránce [doporučení](#) k naplňování práva na rovné zacházení se žadateli o pronájem obecního bytu. I po vydání zmíněného doporučení však stěžovatelé v podáních veřejnému ochránci práv namítají diskriminační postup obcí při přidělování bytů. V některých případech poukazují na to, že obec jim přímo odmítla přidělit byt na základě některého ze zakázaných důvodů (například zdravotního postižení). Často se však jedná o diskriminaci, ke které dochází na základě kritérií pro přidělování obecních bytů tak, že znevýhodňují určité skupiny obyvatel. Přístupy jednotlivých obcí k otázce obecního bydlení

se od sebe navíc velmi liší. Neexistuje totiž právní úprava, která by obcím v oblasti bydlení stanovovala jednoznačné a konkrétní povinnosti.

Bývalá ochránkyně se proto rozhodla realizovat výzkum, jehož cílem bylo získat ucelenější přehled o stavu obecního bydlení, zejména pak o pravidlech obcí pro přidělování obecních bytů a jejich vyhodnocení z pohledu práva na rovné zacházení. Výzkumná část se skládá ze dvou hlavních analytických kapitol. Cílem první části bylo prozkoumat pohled obcí na obecní bydlení, stav bytové nouze a výkon sociální práce při jejím řešení. Cílem druhé části bylo zjistit, jaké podmínky pro přidělení obecního bytu obce využívají, a vyhodnotit je z pohledu práva na rovné zacházení. Také jsme zjišťovali, zda pravidla neznevýhodňují lidi, kterým by získání obecního bytu mohlo zlepšit sociální situaci či pomoci překonat bytovou nouzi.

Na základě zjištění z tohoto výzkumu pak ochránkyně formulovala několik doporučení pro obce v oblasti samosprávy, obecní úřady při výkonu sociální práce a vládu.

E.5 Zásadní pracovní jednání

Jednali jsme s **Ministerstvem zdravotnictví** o dostupnosti zubní péče pro lidi s mentálním postižením a poruchou autistického spektra (v návaznosti na výzkumnou zprávu sp. zn. [51/2017/DIS](#)).

Setkali jsme se se **zástupci úřadů v Jihomoravském kraji** k prevenci a řešení sexuálního obtěžování ve služebních úřadech ([materiály](#)).

E.6 Osvěta

V lednu jsme vystoupili na **workshopu** pro advokáty, kteří se zaměřují na pracovní právo. Hovořili jsme tam o zákazu diskriminace v přístupu k zaměstnání. Také jsme zrealizovali interaktivní **workshop** k sociální práci.

V únoru jsme přednášeli na **semináři** k pracovní mobilitě na trhu práce EU. Vystoupili jsme na **odborném semináři** k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením v činnosti orgánů inspekce práce. Inspektoráty práce jsme seznámili s nejdůležitějšími případy diskriminace lidí s postižením před českými soudy a v činnosti ombudsmana ([materiály](#)). Lektorovali jsme jednodenní blok na vzdělávací akci „**Lidská právo na živo**“ určenou pro studující právnických fakult.

V březnu jsme byli v porotě esejistické soutěže **Olympiáda lidských práv**. Jedním z témat, o kterém žáci středních škol psali, byly nenávistné projevy na internetu ([aktualita](#)). Zástupkyně veřejného ochránce práv pronesla úvodní příspěvek na **konferenci** k inkluzivnímu vzdělávání na kanadském velvyslanectví ([tisková zpráva](#)).

E.7 Konference, kulaté stoly a školení

Ve spolupráci s organizací Meta jsme uspořádali **konferenci** „Neznalost jazyka neomlouvá?!“ na téma vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem ([materiály](#), [tisková zpráva](#)).

Zorganizovali jsme **konferenci** k obecnímu bydlení z pohledu práva na rovné zacházení a k sociální práci s klienty v bytové nouzi ([materiály](#), [tisková zpráva](#), v návaznosti na výzkumnou zprávu sp. zn. [69/2019/DIS](#)).

Na **kulatém stole** jsme diskutovali o podobách spolupráce orgánů inspekce práce a neziskových organizací při potírání diskriminace na trhu práce ([materiály](#)).

Rovněž jsme upozornili na stále **chybějící zákon**, který by chránil lidi s postižením s asistenčními a vodícími psy ([tisková zpráva](#)).

F. Sledování práv lidí se zdravotním postižením

Počínaje lednem 2018 ochránce zastává funkci monitorovacího orgánu pro naplňování práv zakotvených Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením.

F.1 Výzkumy a doporučení

▪ **Manuál komunikace pro média: Jak psát a mluvit s lidmi a o lidech s postižením**

Ve spolupráci s lidmi s postižením, odborníky na komunikaci, speciálními pedagogy a lingvisty jsme připravili [Manuál komunikace](#), který je určený nejen pro média, ale také pro všechny, kteří se o téma komunikace zajímají. Tento Manuál obsahuje přehled zásad, jak psát a mluvit o lidech s postižením. Na zásady navazují příklady termínů, které doporučujeme používat, či se jim naopak vyhýbat. V Manuálu také uvádíme tipy, jak postupovat při osobní komunikaci s lidmi s postižením, a to i vzhledem k povaze jednotlivých typů postižení. V neposlední řadě Manuál dává návod, jak přistupovat k fotografování nebo natáčení lidí s postižením. Manuál je psán formou doporučení, jelikož si uvědomujeme, že jazyk se v průběhu času neustále vyvíjí a že různí lidé a skupiny mohou mít odlišná přesvědčení o tom, jaký jazyk by měl být používán. K Manuálu jsme vytvořili i shrnující leták.

▪ **Výzkum k dostupnosti rané péče pro rodiny s dětmi s postižením**

Podle článku 22 Úmluvy (respektování soukromí, obydlí a rodiny) mají děti s postižením a jejich rodiny právo na včasnou a komplexní podporu. Klíčovou roli zde hraje raná péče, což je sociální služba poskytovaná rodinám s dětmi do věku sedmi let. V rámci sledování dodržování práv lidí s postižením jsme provedli [výzkum zajištění dostupnosti sociálních služeb](#) pro děti s postižením a jejich rodiny se zaměřením na ranou péči.

V rámci výzkumného šetření **jsme oslovili všechny poskytovatele sociální služby raná péče a také kraje**, které odpovídají za zajištění dostupnosti sociálních služeb.

Výzkum potvrdil hypotézu, že existuje velká regionální nevyváženost a značně rozdílná je i situace u jednotlivých typů postižení. V roce 2018 byla z důvodu nedostatečné kapacity odmítnuta celá čtvrtina žádostí o službu. Navíc téměř tři čtvrtiny poskytovatelů rané péče si vedli pořadníky. Nejkritičtější situace panovala v Hlavním městě Praze a Jihomoravském kraji, kde na službu čekalo více než 100 rodin. **Ve třech krajích** (Středočeském kraji, Jihomoravském kraji a v Hlavním městě Praze) **čekali zájemci na poskytnutí rané péče déle než 210 dnů**. S nejdelšími čekacími dobami se potýkaly rodiny s dětmi s poruchou autistického spektra.

I ti poskytovatelé, kteří měli čekací doby přiměřené, připustili, že nejsou schopni reagovat na akutní situace v rodinách. Službu totiž poskytují na hranici svých personálních možností. Téměř polovina z nich také uvedla, že by zvýšila objem pomoci poskytované rodinám, pokud by na to měla odpovídající zdroje.

Povinnost zajistit dostupnost sociálních služeb plyne krajům přímo ze zákona o sociálních službách. Samy kraje však připustily, že stávající systém financování a plánování rozvoje sociálních služeb neumožňuje pružně reagovat na aktuální potřeby lidí s postižením.

Na provedený výzkum bude navazovat série pracovních jednání s klíčovými aktéry a také kulatý stůl.

▪ **Souhrnná zpráva k problematice výkonu volebního práva u lidí se zdravotním postižením**

Zpráva, navazuje na sérii systematických návštěv v **sedmi** domovech pro osoby se zdravotním postižením. Z návštěv vyplynulo, že **lidé v ústavní péči čelí při výkonu volebního práva mnoha bariérám**, které jsou zapříčiněny jejich izolací od běžné společnosti a závislosti na péči. Mezi nejdůležitější zjištění také patřilo to, že rozsudky o omezení svéprávnosti často nejsou pro poskytovatele sociálních služeb srozumitelné nebo je nemají k dispozici, což může vést k tomu, že je zamezeno volit i klientům, u kterých není výkon volebního práva nijak omezen. V době návštěv nebyly k dispozici žádné informace o volbách, které by byli přístupné pro lidi s mentálním či smyslovým postižením. To se částečně podařilo napravit až v roce 2019 při volbách do Evropského parlamentu, kdy Ministerstvo vnitra vydalo [leták pro voliče ve snadném čtení](#).

Doporučili jsme dotčeným rezortům, aby se systematicky zabývaly problematikou výkonu volebního práva u této zranitelné skupiny a odstranily všechny zbytečné bariéry, které brání lidem s postižením v účasti na politickém životě.

F.2 Mezinárodní spolupráce

Daří se nám prohlubovat spolupráci s našimi protějšky v Evropě přes síť **European Network of National Human Rights Institutions (ENNHRI)**. Dotazníkovým šetřením jsme shromáždili a analyzovali praxi sedmnácti evropských zemí ohledně návštěv zařízení a jejich poradních orgánů. Užitečné poznatky se nyní snažíme uvést do praxe, navíc nadále komunikujeme s některými vybranými partnery, jejichž aktivity nás zaujaly.

O naše dosavadní zkušenosti jsme se naopak podělili s Bulharským monitorovacím orgánem, který v současnosti zahajuje svou činnost. Naše další aktivity v rámci sítě ENNHRI zahrnovaly tvorbu komentářů a návrhů k letošnímu pracovnímu plánu pracovní skupiny pro práva lidí s postižením. Dále jsme si s kolegy nejen v Evropě vyměnili zkušenosti ohledně pandemie COVID-19 a jejího dopadu na monitorování práv lidí s postižením a následně se aktivně zúčastnili online konference na totéž téma.

Zvláštní zpravodajka OSN pro práva osob se zdravotním postižením Catalina Devandas Aguilar aktuálně zjišťuje, jak země zohledňují práva lidí s postižením v mezinárodní spolupráci. Na žádost jsme jí poskytli informace o situaci v České republice, zejména ohledně rozvojové a humanitární spolupráce.

F.3 Konference, kulaté stoly a školení

V únoru 2020 jsme zorganizovali ve spolupráci s odborem rovného zacházení Kanceláře veřejného ochránce práv [odborný seminář pro orgány inspekce práce na téma Úmluva o právech osob se zdravotním postižením v činnosti orgánů inspekce práce](#). Cílem semináře bylo, aby se orgány inspekce práce seznámily s významem Úmluvy, aby ve své praxi pracovaly se sociálním modelem zdravotního postižení, využívaly Úmluvu jako vodítko při řešení konkrétních případů, aplikovaly závěry Soudního dvora Evropské unie k zákazu diskriminace a osvojily si základní principy komunikace s lidmi a o lidech s postižením.

Ve spolupráci s kolegy z odboru rovného zacházení jsme se zapojili do akce **Lidská práva naživo**, kterou pořádá Pro bono aliance. Formou interaktivní přednášky jsme studentům Právnické fakulty Masarykovy univerzity přiblížili Úmluvu o právech lidí s postižením a to, jak probíhá její monitorování.

V letošním roce Česká republika podává Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením zprávu o tom, jak stát naplňuje práva lidí s postižením. Pro doplnění informací od státu, Výbor OSN potřebuje informace i od dalších subjektů. Kromě toho, že zprávu jako monitorovací orgán píšeme také, snažíme se motivovat k psaní zprávy ostatní organizace a jednotlivce informační kampaní na sociálních sítích a webových stránkách. Za tímto účelem jsme také vytvořili **infoleták**, přispíváme do médií a poskytujeme další informace těm, kteří se na nás obrátí. Na léto také chystáme školení.

Jsme aktivní na **sociálních sítích**, kde reagujeme na současné události, připomínáme významné světové dny (např. Světový den Downova syndromu či Světový den porozumění autismu), informujeme o našich aktivitách a jinak provádíme osvětu o právech lidí s postižením. Od počátku roku se nám daří zvyšovat počet aktivních členů v naší Facebookové skupině „Práva lidí s postižením“.

Členů celkem

led. 1, 2020 – břez. 30, 2020

458 Členové

458

Členů celkem
+28%

Nedávno jsme rozšířili naši aktivitu na sociálních sítích i o Twitter. Spravujeme zde bilingvální účet Práva lidí s postižením – Ombudsman (@s_prava).

Brno 30. dubna 2020

JUDr. Stanislav Křeček
veřejný ochránce práv